

NYTT OM LUFTKONTROLL

NR 1 2022

**Det här brevet är en del i Naturvårdsverkets
vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft.**

Rapportering av luftkvalitetsdata för 2021

Naturvårdsverket vill passa på att tacka kommunerna och samverkansområdena för de mätdata för 2021 som rapporterades in i mars. Referenslaboratoriet har nu granskat alla rapporterade data och de godkända mätserierna har publicerats i datavärdens nationella databas för luftkvalitet: [Datavärdskap luft \(smhi.se\)](https://datavardskap.luft.smhi.se). Övriga mätserier kommer att publiceras så snart som de blir klara.

De positiva resultat som sågs under 2020 för kvävedioxid (NO₂) har kunnat ses även under 2021. Vid de flesta mätstationerna var halterna av NO₂ något högre under 2021 jämfört med 2020, men halterna var betydligt lägre jämfört med tidigare år. Från de hittills publicerade mätserierna fanns inga mätstationer som överskred miljökvalitetsnormen för NO₂ under 2021. Det är dock sannolikt att normen för dygn överskreds även under 2021 i Umeå men data från mätstationen vid Västra Esplanaden är ännu inte klara för publicering.

När det gäller partiklar finns det fortsatt problem med att uppnå miljökvalitetsnormen för PM₁₀, särskilt i norra delen av landet. Skellefteå överskred normen för dygn under 2021. Det är första gången som normen har överskridits i Skellefteå sedan mätningar av PM₁₀ började 2011 och ett åtgärdsprogram för PM₁₀ tas nu fram. Dygnsnormen för PM₁₀ överskreds även i Östersund under 2021. Östersunds kommun arbetar nu med ett åtgärdsprogram som kommer att antas senare under 2022.

Under september kommer data att rapporteras till EU för publicering på Europeiska

Miljöbyråns (EEA) portal för luftkvalitet:

[Statistical viewer – European Air Quality Portal \(eea.europa.eu\)](https://eea.europa.eu)

Rapportering i nytt webbgränssnitt

Att rapportera luftkvalitetsdata ska vara så lätt som möjligt, dels mätdata men även metadata, dvs. information om mätningen och mätstationen. Datavärden för luftkvalitet (SMHI) och Naturvårdsverket har under ett par år arbetat med att utveckla ett nytt webbgränssnitt som ska göra det möjligt för användarna att rapportera sina mätresultat på ett enkelt och driftsäkert sätt, samt att granska och uppdatera stationsuppgifter och registrera nya mätstationer. Systemet är nu i det närmaste färdigutvecklat och håller på att testas av ett antal kommuner och konsulter. Under hösten kommer det att finjusteras och därefter lanseras, för att därefter i mars 2023 kunna användas för den ordinarie rapporteringen av mätdata. Vi vill tacka alla som varit med och bidragit med synpunkter under utvecklingen.

Rapporteringssystemet för resultat från objektiv skattning och modellering ligger steget före, och där har kommunerna kunnat rapportera i ett enkelt webbgränssnitt i två år redan. För att underlätta ytterligare är det på sikt tänkt att även den rapporteringen ska integreras i det nya rapporteringsgränssnittet för att få en gemensam yta för all rapportering.

Objektiv skattning

Kontrollen av miljökvalitetsnormerna ska ske genom mätning, modellering eller objektiv skattning. Om ingen kontroll har gjorts tidigare eller om det var länge sedan, ska en inledande kartläggning göras. Senast den 15 juni årligen ska de kommuner som inte genomfört kontrollen genom mätning, rapportera resultat från modellering eller objektiv skattning/inledande kartläggning. En kommun som genomfört mätningar av exempelvis kvävedioxid och partiklar (PM10) ska alltså redovisa underlag om de övriga föroreningar som ingår i luftkvalitetsförordningen. Samma sak gäller för ett samverkansområde där mätningar sker i exempelvis en av medlemskommunerna, för övriga kommuner ska då resultat från objektiv skattning redovisas.

Inför årets rapportering höll Naturvårdsverket i februari en digital informationsträff om hur man tar fram en objektiv skattning och inledande kartläggning. Inför nästa års rapportering kan informationen komma att tidigareläggas ytterligare, eventuellt redan till hösten.

Naturvårdsverket skickar vanligtvis ut [information](#) om rapporteringstillfället till alla kommuner. I år har informationen om rapporteringen dock hanterats via samverkansområdena i de fall dessa svarar för rapporteringen av modellering och objektiv skattning.

I årets rapportering har redovisning skickats in för 242 (objektiv skattning) respektive

51 (modellering) kommuner. Kontakta oss gärna om ni har en redovisning som ni inte hunnit rapportera in ännu: rapporteringluftkvalitet@naturvardsverket.se

Revideringen av EU:s luftkvalitetsdirektiv

EU-kommissionen är nu i slutfasen av sitt arbete med att ta fram ett förslag till ett reviderat luftkvalitetsdirektiv för EU.

Hittills under 2022 har ett intensivt samrådsarbete genomförts med olika intressenter kring olika möjliga policyalternativ för det reviderade direktivet, bl.a. har luftkvalitetsexperter fått möjlighet att svara på en omfattande enkät uppdelad i tre olika policyområden:

1. EU:s framtida normer för luftkvalitet
2. Ramverket för luftkvalitetsdirektivet
3. Mätning, modellering och åtgärdsprogram

Naturvårdsverket höll tre olika workshops i januari och februari med våra nätverk för kontroll av MKN-luft och åtgärdsprogram för att diskutera frågorna med svenska aktörer och samla in synpunkter och input till samrådssvaren.

I april höll kommissionen en bredare workshop med intressenter och ett möte inom expertgruppen för luftkvalitet för att presentera preliminära resultat från samrådsaktiviteterna och konsekvensbedömningen av olika policyalternativ för det reviderade direktivet. De preliminära resultaten indikerar att det finns ett starkt stöd från de flesta intressenter att skärpa luftkvalitetsdirektivets gräns- och målvärden för flera olika luftföroeningar till nivåer som ligger närmare [WHO:s nya riktlinjer](#). Det fanns även starkt stöd bland intressenterna för flera andra viktiga åtgärder för att förstärka direktivets bestämmelser.

I sommar påbörjas kommissionens interna samrådsprocesser för att färdigställa förslaget som väntas publiceras nu i höst. Förutsatt att kommissionens tidsplan hålls är det sannolikt att förhandlingarna om förslaget påbörjas inom EU-rådet och parlamentet under första halvan av 2023, samtidigt som Sverige innehar EU-ordförandeskapet (1 jan – 30 juni 2023).

[Revision of the AAQ Directives – Air Quality - European Commission \(ec.europa.eu\)](https://ec.europa.eu/revision-of-the-aaq-directives-air-quality)

Åtgärdsprogram – senaste nytt

Under våren gjorde Naturvårdsverket bedömningen att Linköpings kommun behöver upprätta ett åtgärdsprogram för att miljökvalitetsnormen för PM10 ska kunna följas, åtgärdsprogrammet ska vara fastställt 2024. Uppsala kommun har under 2022 fastställt sitt reviderade åtgärdsprogram för NO2. Östersunds kommun och Piteå kommun ska fastställa åtgärdsprogram för PM10 innan året är slut.

Naturvårdsverket har utökat sin vägledning i enlighet med det regeringsuppdrag om åtgärdsprogram som redovisades 2020, och vi ger gärna stöd och granskar utkast till åtgärdsprogram även innan samrådsskede.

Följande åtgärdsprogram är för närvarande under omprövning/revidering:

- Stockholms län, NO₂ och PM₁₀ (2012)
- Umeå kommun, NO₂ (2015)
- Skellefteå kommun, NO₂ (2010)

Följande åtgärdsprogram är under framtagande:

- Östersunds kommun, PM₁₀
- Örnsköldsviks kommun, NO₂
- Skellefteå kommun, PM₁₀
- Piteå kommun, PM₁₀

Mer information om åtgärdsprogram på Naturvårdsverkets webbplats:

[Ta fram åtgärdsprogram \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Arbete med vägledning för MKN luft inom planering

Under året har arbete pågått med att ta fram en vägledning för miljökvalitetsnormer för luft i fysisk planering. I slutet av maj genomfördes nio digitala intervjuer med kommuner och länsstyrelser runt om i landet för att få en nulägesbild av hur rutinerna i dagsläget ser ut för arbete med MKN för luft i planeringen, vilka svårigheter som finns och vilka frågor som behöver mer vägledning. Intervjutillfällena var värdefulla och gav god inblick i hur det fungerar idag och vilken problematik som finns. Under hösten fortsätter arbetet med att skriva vägledningen tillsammans med Boverket och att gå igenom domslut inom området.

Hör gärna av er till oss på MKN-luft@naturvardsverket.se om ni vill bidra med synpunkter och reflektioner i projektet!

Vägledning för val av modelltyp för spridningsmodellering i tätortsmiljö

Under våren har Reflab-modeller publicerat en vägledning för val av modelltyp för spridningsmodellering i tätortsmiljö. Med urbanisering och förtätning av våra städer ökar behovet av bra underlag för att motverka luftkvalitetsproblem. Vägledningen har därför tagits fram för att kommuner och andra modellanvändare, exploitörer och beställare ska kunna få stöd i modellval och kravspecifiering vid upphandling av luftkvalitetsutredningar. I vägledningen ingår tre vanligen förekommande modelltyper som illustreras med exempel på bebyggelsesituationer.

[Vägledning för val av modelltyp för spridningsmodellering i tätortsmiljö | Referenslaboratorium för luftkvalitet - modeller vid SMHI](#)

Uppdaterat verktyg för utvärdering av luftkvalitetsberäkningar

Reflab-modeller tillhandahåller ett verktyg som stöd för utvärdering av modellberäkningar. Nu släpps en uppdaterad version av verktyget, som är mer användarvänlig och har några nya funktioner. Verktyget är ett Excel-ark där data från spridningsmodeller kan jämföras med data från mätningar och utvärderas utifrån kvalitetsmålen enligt föreskrifterna om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9). Beräkningarna går mycket snabbare i den uppdaterade versionen av verktyget. Arket har också utökats med grafer för att lättare visualisera avvikelser och det är numera kompatibelt med kalkylprogram från Microsoft Office, LibreOffice och OnlyOffice.

[Verktyg för utvärdering av luftkvalitetsberäkningar | Referenslaboratorium för luftkvalitet - modeller vid SMHI](#)

Hälsovinster med att uppnå miljömålet Frisk luft

Forskare vid Umeå universitet och Lunds universitet har på uppdrag av Naturvårdsverket tagit fram en rapport om hälsovinster med att uppnå miljömålet Frisk luft. Rapporten är indelad i två delar, i den första delen ges en sammanfattning av evidensen för hälsoeffekter för olika typer av luftföroreningar, med särskilt fokus på lägre halter, i den andra delen beräknas hälsokonsekvenser av olika luftföroreningar utifrån olika steg, en minskning mellan miljö kvalitetsnormen och miljömålets precisering och från miljömålet till Världshälsoorganisationens (WHO:s) nya riktlinjer för luftkvalitet, därutöver för en generell minskning per $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Resultaten visar att även en liten minskning av halten skulle innebära betydande hälsovinster.

[Hälsovinster med att uppnå miljömålet frisk luft \(diva-portal.org\)](#)

Årlig uppföljning av miljömålet Frisk Luft

Den årliga uppföljningen av miljömålen är en rapport till regeringen med fokus på statliga myndigheters åtgärder under föregående år. I årets rapport konstateras när det gäller miljömålet Frisk Luft att utsläpp och halter av luftföroreningar fortsatt minskar i Sverige, men inte tillräckligt för att klara målets preciseringar. Framför allt krävs ytterligare åtgärder såväl i Sverige som internationellt för att minska utsläppen av partiklar, kvävedioxid, ozon och bens(a)pyren. Under 2021 har dock flera insatser påbörjats eller genomförts. Resurser från Trafikverket, Energimyndigheten och Naturvårdsverket har bl.a. bidragit till regionala insatser och på nationell nivå har arbetet med den nationella elektrifieringsstrategin samt inriktningsbeslut för infrastrukturplanen, stor potential att förbättra luftkvaliteten, om åtgärderna utformas

för att minska utsläpp såväl av klimatgaser som luftföroreningar.

[Rapport 7033 – Miljömålen – Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2022 – Med fokus på statliga insatser – ISBN 978-91-620-7033-5 \(naturvardsverket.se\)](#)

Rätten att andas frisk luft

En boende i Paris har stämt staden på 21 miljoner Euro för sina hälsoproblem som han anser att stadens dåliga luftkvalitet har orsakat. EU-domstolens generaladvokat har i ett förhandsavgörande sagt att franska staten kan vara skyldig.

Detta innebär att medborgaren kan få kompensation för sin försämrade hälsa, men att det kan bli svårt att bevisa ett direkt orsakssamband mellan luftkvalitet och konkreta hälsoskador. Gränsvärdena för PM10 och kvävedioxid utgår visserligen från ett antagande om betydande skador, i synnerhet förtida dödsfall på grund av luftföroreningar, men det har hittills inte bevisats att vissa personers hälsoproblem beror på överskridanden av gränsvärdena och bristfälliga luftkvalitetsplaner. Hälsoproblemen kan även ha andra orsaker, exempelvis vara genetiskt betingade eller bero på ett individuellt beteende, såsom rökning.

[EUR-Lex - 62021CC0061 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Nytt från EEA

Europeiska miljöbyrån EEA ger regelbundet ut information om luften i Europa. Enligt ett pressmeddelande exponeras 96 % av Europas befolkning för nivåer över WHO:s riktlinjer för fina partiklar.

[Vast majority of Europe's urban population remains exposed to unsafe levels of air pollution — European Environment Agency \(europa.eu\)](#)

I den senaste rapporten om luftkvaliteten i Europa "Europe's air quality status 2022" konstateras att överskridanden av EU:s gränsvärden är vanliga och att halterna ligger högt över WHO:s nya riktlinjer. Man har dock under 2020 kunnat se tillfälligt positiva effekter på luftkvaliteten till följd av de olika lockdown-åtgärder som vidtagits p.g.a. COVID-19.

[Europe's air quality status 2022 — European Environment Agency \(europa.eu\)](#)

Vägledning

En viktig uppgift för Naturvårdsverket är att vägleda kommunerna i arbetet med miljökvalitetsnormerna. Vår egen vägledning kompletteras av den som sker genom våra stödfunktioner (reflaben och datavärden).

[Naturvårdsverkets webbsidor om MKN](#) – här finns kortfattad vägledning, lagstiftning, länkar etc.

[Luftguiden Handbok 2019:1](#) – Naturvårdsverkets vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft

[Särskild vägledning för inledande kartläggning och objektiv skattning](#) – Vid framtagande av inledande kartläggning eller objektiv skattning

[Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar](#) som kan hjälpa till med frågor om kvalitetssäkring, val av mätmetod/mätinstrument etc.

[Referenslaboratoriet för tätortsluft – modeller](#) som är en stödfunktion vid frågor om modellering av luftkvalitet.

[Datavårdskap Luftkvalitet](#) – Datavärden ansvarar för mottagande, lagring och tillgängliggörande av luftdata från kommunerna samt rapportering av dessa till EU.

[Luftwebb](#) - På SMHI:s Luftwebb samlas på uppdrag av Naturvårdsverket tjänster inom luftmiljö. Här finns bl.a. en karta med luftkvalitetsindex, länkar till datavårdskapen för luftkvalitet och atmosfärskemi, reflaben, nationella emissionsdatabasen och ozonprognoser.

Samarbetsytor – På Projektplatsen/Projectplace www.projectplace.com har vi två samarbetsytor ("Kontroll av MKN luft" och "Åtgärdsprogram – luft") där vi informerar om nyheter, bjuder in till dialog osv. Vid intresse av att få tillgång till detta, kontakta MKN-luft@naturvardsverket.se.

Kontakta oss

Kontakta oss gärna om ni har frågor: MKN-luft@naturvardsverket.se

Besök även gärna våra webbsidor:

www.naturvardsverket.se/luft (samlingsida för Naturvårdsverkets webbsidor om luft)

www.naturvardsverket.se/mknluft (om miljökvalitetsnormer för utomhusluft, kommunernas kontroll av luftkvaliteten)

www.naturvardsverket.se/programomradeluft (om nationella luftövervakningen)

